

Teilhard o „pasivitách“

Pierre Teilhard de Chardin vyhradil ve své starší práci „Chuť žít“ (1927, česky 1970) zvláštní oddíl tzv. „divinizaci pasivit“ (ten následuje po prvním oddíle, zabývajícím se „divinizací aktivit“); výslovně pak hovoří o „množství našich pasivit“, o jejich „povaze a možnosti jejich divinizace“ (s. 37). Poněkud si na jedné straně ulehčuje svou myšlenku, když říká, že „cokoli v nás není činností, je podle definice pasivitou“ (s. 38), ale na druhé straně ji naopak zatěžuje obrovským problémem: jak je možné hovořit o pasivitách v plurálu, dokonce o mnohých pasivitách? Jak je možno chápat oddělenost jednotlivých pasivit od sebe navzájem? Co je či může být zdrojem a garantem jejich integrity, jejich „jednotlivosti“, „partikularity“, ano „individuality“? Můžeme mít za to, že jakákoli „individualita“, tj. zároveň „jedinečnost“, může začínat pasivitou? Čí by to byla pasivita? Ovšem tento problém, tato nesnáze se netýká jen pasivit, ale stejně tak akcí a aktivit: vždyť ani žádná akce se neobejde bez svého „subjektu“, který musí být také nejenom jeden, ale také (aspoň v některých směrech) jedinečný („konkrétní“, „konkrescentní“). V případě aktivit jsme si uvykli mít za to, že každá akce (aktivita) musí být akcí (aktivitou) určitého subjektu (a připisujeme tedy subjektu právě onu schopnost aktivity, schopnost zahajovat, iniciovat akce). Jak můžeme naproti tomu chápat vztah pasivit k nějakému (příslušnému) subjektu? Čím může být založen a udržován vztah určité pasivity k takovému příslušnému subjektu? Může být taková pasivita nějakému subjektu „přidělena“, eventuálně „při-stvořena“? Jak může toto zvnějšku přidělené a zvnějšku založené „trpění“ vůbec „držet“ tak, aby se stalo vsutku vlastním „trpěním“, vlastní pasivitou příslušného subjektu? Není ve skutečnosti naprosto nutné, aby se subjekt aktivně, iniciativně oněch „pasivit“ přidržel, aby si je přivlastnil, aby je učinili svými vlastními pasivitami? Jestliže je individuální jsoucnost vsutku celkem (a tedy subjektem), může „držet pohromadě“ pouze a výhradně svým úsilím (a tím neříkáme, že úsilím vědomím), tedy aktivně, svými akcemi a aktivitami. A právě proto – pokud vůbec přijmeme tu myšlenku, že pasivity lze postavit proti aktivitám – musíme předpokládat, že i takové „pasivity“ musí být ze strany subjektu přijaty, akceptovány a „přivlastněny“ aktivně, tj. díky a prostřednictvím akcí a aktivit onoho subjektu.

(Písek, 090801-1.)